

Ο Φόβος του Θανάτου (Χριστόφορος Παπαδόπουλος, Θεολόγος)

/ [Πεμπτούσία](#)

Τα κυριότερα στοιχεία της ετερόνομης ηθικής είναι η φιλαυτία και η ιδιοτέλεια. Αυτά κάνουν τον άνθρωπο να ενεργεί εγωκεντρικά, με αποτέλεσμα η συμπεριφορά του να έρχεται σε αντίθεση με το φυσικό ενιαίο θέλημα της ανθρώπινης φύσης, το οποίο ενώνει παρά διασπά. Αυτή η εγωκεντρική συμπεριφορά του ανθρώπου τον υποδουλώνει στην αμαρτία, με κύριες συνέπειές της την φθορά και τον θάνατο, που σηματοδοτούν την έσχατη μορφή δουλείας.

Αυτό συνέβη με την πτώση των Πρωτοπλάστων. Ο άνθρωπος συνειδητοποιεί ότι είναι φθαρτός κι ότι κάποια στιγμή θα πεθάνει, έτσι δημιουργείται μέσα του ο φόβος του θανάτου [257]. Αυτός με τη σειρά του δημιουργεί την ιδιοτέλεια. Έτσι υπάρχει ένας φαύλος κύκλος: φόβος θανάτου-ιδιοτέλεια [258]. Επειδή γνωρίζει δηλαδή ότι κάποτε θα πεθάνει, προσπαθεί να απολαύσει όσα περισσότερα μπορεί [359].

Ο σύγχρονος κόσμος χαρακτηρίζεται για τον φόβο του θανάτου που τον έχει καταβάλει. Η αλόγιστη ηδονοθηρία που επικρατεί σήμερα είναι εμφανής. Εξαιτίας του φόβου του θανάτου, ο άνθρωπος, προσφεύγει στις άλογες ηδονές του σώματος. Επιδιώκει δηλαδή να ικανοποιήσει τις αισθήσεις του με κάθε δυνατό τρόπο και όσο προλαβαίνει πριν τον πάρει ο θάνατος και πάψουν να ενεργούν οι αισθήσεις του. Είναι δηλαδή μία υποδούλωση στις αισθήσεις, κατά την οποία δεν υπάρχει καμία πραγματικότητα πέρα απ' αυτήν που γίνεται αντιληπτή με αυτές [260]. Αναφέραμε στο οικείο κεφάλαιο ότι τα πάθη έχουν την αιτία τους στο γεγονός ότι ο άνθρωπος προσήλωσε τον νου του στις αισθήσεις και έπαψε να τον χρησιμοποιεί με τον φυσικό του τρόπο, δηλαδή να νοεί τα νοητά [261]. Απ' αυτήν την επισήμανση γίνεται κατανοητή η σύνδεση του φόβου του θανάτου με τα πάθη κι ως εκ τούτου με την ετερονομία.

Ο φόβος του θανάτου περιορίζει τον άνθρωπο στον εαυτό του, τον δεσμεύει καθολικά και τελικά τον συντρίβει [262]. Όπως λέγει εύστοχα ο π. Βασίλειος Καλλιακμάνης: «Ο θάνατος γίνεται φοβερός εξουσιαστής του κόσμου» [263]. Απ' αυτόν τον φόβο επηρεάζεται ολόκληρη η ζωή του, ούτως ώστε όλες του οι ενέργειες να προσδιορίζονται απ' αυτόν [264]. Ο άνθρωπος προσπαθεί να νοηματοδοτήσει το θάνατο η ακόμη και να τον ξεχάσει εντελώς, διότι δεν τον καταλαβαίνει, ούτε γνωρίζει ότι μπορεί να τον υπερβεί. Έτσι ο άνθρωπος κλείνεται στην ατομικότητά του και να μην μπορεί να αναπτύξει αληθινή κοινωνικότητα [265]. Όσο υπάρχει στον άνθρωπο ο φόβος του θανάτου, δεν είναι

δυνατή η μετάβαση από την ετερονομία στην αυτονομία. Θα είναι πάντα δούλος της ιδιοτέλειάς του. Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος παρατηρεί πολύ εύστοχα ότι «ο τον θάνατον δεδοικώς, δούλος εστι, και πάντα υφίσταται υπέρ του μη αποθανείν» [266].

Ο σκοπός της χριστιανικής ηθικής είναι να υπερβεί ο άνθρωπος τον φόβο του θανάτου ακολουθώντας τον Χριστό, ο οποίος κατήργησε τον θάνατο. Ο άγιος υπερβαίνει τον φόβο του θανάτου ακριβώς επειδή μιμείται την εκούσια κάθοδο στον Άδη που έκανε ο Χριστός, την κενωτική προσφορά, την αυταπάρνηση και την αυτοθυσία του. Ο άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης ζήτησε απ' τον Θεό να απαλλαγεί απ' την υπερηφάνεια, η οποία συνδέεται άμεσα με την ιδιοτέλεια, και ο Θεός του είπε: «Κράτει τον νούν σου εις τον Άδην και μη απελπίζου» [267]. Πάνω σ' αυτό προσθέτει ο γέροντας Σωφρόνιος, μαθητής του αγίου Σιλουανού, το εξής: «Νίκα πάσαν επίγειον οδύνην, βυθιζόμενος εκουσίως εις μεγαλυτέραν οδύνην» [268]. Ο μόνος τρόπος δηλαδή να υπερβεί ο άνθρωπος τον φόβο του θανάτου είναι να θέσει εκουσίως τον εαυτό του στον θάνατο.

Ο άγιος αναγνωρίζει ότι το νόημα της ζωής του είναι πέρα απ' τον φυσικό θάνατο. Τον βλέπει ως μία γέφυρα για την αληθινή ζωή και την αιωνιότητα. Με την πίστη στον Χριστό, φωτίζεται η εσχατολογική προοπτική της ύπαρξής του. Στην προοπτική της αναστάσεως του Χριστού, σταματάει πλέον ο άνθρωπος να φοβάται

τον θάνατο. Μόνο τότε είναι πραγματικά ελεύθερος. Χωρίς την υπέρβαση του φόβου του θανάτου δεν μπορεί να υπάρξει αληθινή αυτονομία. Με τον φόβο του θανάτου υπάρχει ιδιοτέλεια, δηλαδή ετερονομία. Με την υπέρβαση του φόβου αυτού υπάρχει ανιδιοτέλεια, δηλαδή αληθινή αυτονομία. Γι αυτό το λόγο ο άγιος είναι ο μόνος ηθικά αυτόνομος άνθρωπος. Δεν φοβάται να χάσει την ζωή του, αφού, όπως είπαμε, την προσφέρει ο ίδιος εκουσίως και ανιδιοτελώς. Αυτή είναι η αληθινή ελευθερία, όχι η αγχώδης προσπάθεια διατήρησης της ζωής, επειδή υπάρχει μεγαλύτερη αγάπη γι αυτήν παρά για τους άλλους [269]. Θυσιάζοντας το ιδιοτελές εγώ για χάρη του πλησίον, ο άγιος, το θεραπεύει και το αποκαθιστά στον πραγματικό εαυτό του [270].

Ο άγιος ζει μέσα του την ανάσταση του Κυρίου του δια της πίστεως, έτσι ζει κι ο ίδιος υπεράνω του θανάτου. Δεν υπάρχει θάνατος γι αυτόν, όπως δεν υπήρξε θάνατος και για τον Χριστό. Το είναι του είναι «πεπληρωμένον από τον Μόνον Αθάνατον, τον Υπεραθάνατον Κύριον και Θεόν μας Ιησούν Χριστόν» [271]. Σ' αυτό έγκειται η πίστη ως εμπιστοσύνη, δηλαδή εμπιστεύεται ο άνθρωπος τον λόγο του Κυρίου που λέει «κάθου εν δεξιών μου, έως αν θω τους εχθρούς σου υποπόδιον των ποδών σου» [272]. Έτσι όταν ο άγιος πεθαίνει, απλά αφήνει το ένδυμα του σώματός του για να το ξαναφορέσει εκλαμπρότερο κατά την ημέρα της Δευτέρας Παρουσίας. Όπως ήδη ειπώθηκε, ακόμη και σ' αυτό το στάδιο των αγίων υπάρχει ένα άλλο είδος φόβου. Είναι ο φόβος της αποτυχίας παραμονής στο οντολογικό επίπεδο, δηλαδή ο φόβος μήπως χάσει ο άγιος την μετοχή της θείας Χάρης [273]. Αυτός ο φόβος, παρά ταύτα, διαφέρει απ' όλους του γηίνους φόβους και αντί να οδηγεί στην ετερονομία, είναι το μέσον με το οποίο οι άγιοι νικούν κάθε φοβία, ακόμη και το φόβο του θανάτου [274].

Ο χρόνος είναι επίσης ένας παράγοντας που φοβίζει και ετερονομεί τον άνθρωπο. Είναι συνυφασμένος με τον θάνατο και τη φθορά, διότι ό, τι έχει αρχή στο είναι, υπόκειται στην επιρροή του χρόνου και είναι τρεπτό [275]. Για τον άγιο δεν υπάρχει χρόνος [276], ζει στην αιωνιότητα. Ο χρόνος γι αυτόν μεταβάλλεται από παράγοντας αφανισμού σε παράγοντα προκοπής και τελειώσεως [277]. Ο άγιος αφιερώνει τον χρόνο που έχει στη διαθεσή του στον Χριστό, με αποτέλεσμα να γεμίζει η ζωή του απ' την παρουσία Του. Έτσι υπερβαίνει τον φόβο του θανάτου και χρησιμοποιεί τον χρόνο του δημιουργικά [278], με αυτόν τον τρόπο ενεργεί αυτόνομα, χωρίς την επιρροή του χρόνου.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

257. Για μία αναλυτική ανατομία της φύσης του φόβου και της

χριστιανικής θεώρησής του με βάση την χριστιανική διδασκαλία βλ. Jean-Claude Larchet, Η θεραπευτική των πνευματικών νοσημάτων - Εισαγωγή στην ασκητική παράδοση της Ορθοδόξου Εκκλησίας», Τόμος Α', μτφρ. Χρ. Κούλας, Εκδόσεις "Αποστολική Διακονία", Αθήνα 2008.

258. Νικολάου Κόϊου, Ό.π., σ. 100.

259. Ό.π.

260. Βλ. Βασιλείου Καλλιακμάνη Πρωτοπρεσβυτέρου, Από τον Φόβο στην Αγάπη, Θεσσαλονίκη 2009, σ.83.

261. Βλ. Μαξίμου Ομολογητού, Προς Θαλάσσιον, PG 90, 257A.

262. Γεωργίου Μαντζαρίδη, Ό.π., σ. 260.

263. Π. Βασιλείου Καλλιακμάνη, ό.π, σ. 84.

264. Βλ.Γεωργίου Μαντζαρίδη, Ό.π., σ. 14 και 635 κ.ε.

265. Βλ. Ό.π., σ. 229-230.

266. Ιωάννου Χρυσοστόμου, Όμιλία εις τήν πρός Έβραίους 4, PG 63, 41.

267. Αρχιμ. Σωφρονίου, Άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης, Έσσεξ Αγγλίας 1995, σ. 572.

268. Του ίδιου, Όψόμεθα τόν Θεόν καθώς έστι, Έσσεξ Αγγλίας 1992, σ. 147.

269. «Εί γάρ δέρμα ύπέρ δέρματος, καί πάντα δοίη αν τις ύπέρ τής ψυχής αυτού· όταν καί ταύτης κρίνη τις καταφρονείν, τίνος έσται δοϋλος λοιπόν; Ουδένα δέδοικεν, ουδένα φοβεΐται, πάντων έστίν ανώτερος, καί πάντων έλευθεριώτερος. Ό γάρ τής ψυχής τής έαυτοϋ καταφρονών, πολλω μάλλον τών άλλων» Ιωάννου Χρυσοστόμου, Ό.π., 42.

270. Γεωργίου Μαντζαρίδη, Ό.π., σ. 236.

271. Αρχιμ. Ιουστίνου Πόποβιτς, Άνθρωπος καί Θεάνθρωπος, σ. 88.

272. Ψαλμ. 109, 1.

273. Νικολάου Κόϊου, Ό.π., σ. 147.

274. Ό.π.

275. Βλ. Ιωάννου Δαμασκηνού, Διάλογος κατά Μανιχαίων, PG 94, 1529B.

«Χρόνος ουκέτι έσται» Αποκ. 10, 6.

276. Γεωργίου Μαντζαρίδη, Χριστιανική Ηθική II, σ. 537.

277. Ό.π.

278. Γεωργίου Μαντζαρίδη, Χριστιανική Ηθική I, σ. 134.